

تقدیم به همسر گرامی‌ام
سرکار خانم مرضیه نوری‌شاد
که یکی از بهترین معلمان این
مرزوبوم است

معلم باید در خط مقدم باشد

رهنمودهای رهبر معظم انقلاب اسلامی
پیرامون معلمان و آموزش و پرورش

از سال ۱۳۶۶ تا ابتدای سال ۱۳۹۷

گردآوری و تدوین: سعید ابوالقاسی

مقدمه ۱۳

فصل اول

ارزش و جایگاه معلم | ۱۷

معلم بودن افتخار است ۱۹

معنای معلم ۱۹

فرهنگیان، خدمتگزاران کم مدعا و پرکار ۲۰

آینده کشور در دستان معلمین است ۲۰

معلمین در حال عبادت اند ۲۱

تکریم معلم آثار مثبتی در جامعه دارد ۲۲

کوچکی در مقابل معلم مطلوب است ۲۳

معلم محور حرکت جامعه است ۲۳

دستاوردهای معلمی ۲۴

۱. اجر الهی ۲۴

۲. آینده سازی برای جامعه ۲۶

همه انسان های یک جامعه پیشرفته، رهین معلمینند ۲۷

- ۲۸ تأثیر بسیار بالای معلم بر دانش آموز.
- ۲۹ نقش معلمین در انقلاب.
- ۲۹ من قدرشناس‌ترین مخلصان معلمین هستم.
- ۳۰ هیچ فرهنگی به قدر اسلام برای معلم ارزش قائل نشده است.
- ۳۰ معلم گاهی نقشی پررنگ‌تر از خانواده دارد.
- ۳۱ در مجموعه عظیم آموزش و پرورش، معلم در خط مقدم است.
- ۳۲ معلم هویت جمعی دارد.
- ۳۳ نقشی بالاتر از معلم در جامعه ما نیست.
- ۳۴ اگر معلم بداند چه کار عظیمی انجام می‌دهد، انگیزه‌اش مضاعف می‌شود.
- ۳۴ معلم می‌تواند شاگرد را از اسارت‌های وراثتی نیز نجات دهد.
- ۳۶ گاهی تا پنجاه شصت سال آموزه‌های معلم با انسان است.
- ۳۷ کار معلمی دشوار و مسئولیت سنگینی دارد.
- ۳۷ در معلمی امکان اخلاص هست.

فصل دوم

اهمیت علم و علم‌آموزی | ۴۱

- ۴۳ قرآن با اقرار شروع شد.
- ۴۴ مداد العلماء افضل من دماء الشهداء.
- ۴۶ بدون علم نمی‌شود کاری کرد.
- ۴۷ در علم باید تحول صورت گیرد.
- ۴۷ بی‌سوادی ننگ است.
- ۴۸ ارزش علم، ارزش معلم را هم می‌رساند.
- ۴۸ عدم تبادل علمی در گذشته بین ایران و غرب.

- ۴۹ ما باید یاد بگیریم
- ۵۰ علم بی عمل فایده ندارد
- ۵۰ عقب ماندگی علمی، بقیه عقب ماندگی ها را هم به بار می آورد
- ۵۱ ما احتیاج داریم به نوآوری و شکوفاکردن استعدادها
- ۵۳ علم اقتدار است
- ۵۴ علم یک پدیده درون زاست

فصل سوم

جایگاه تعلیم و تربیت | ۵۷

- ۵۹ جامعه نیازمند انسان های پاک
- ۶۰ مسئله تعلیم و تربیت، مسئله اول در نظام ماست
- ۶۰ اسلام پیروان خود را چگونه تربیت می کند؟
- ۶۱ لزوم مراقبت برای حفظ ایمان فرزندان
- ۶۲ ارزش تعلیم و معلم
- ۶۴ اهمیت مسئله کودکان و نوجوانان
- ۶۵ تعلیم یعنی ایجاد شوق و ذوق در دل متعلم
- ۶۶ تزکیه در کنار تعلیم است
- ۶۷ تولید معلم مهم ترین تولید است
- ۶۷ تعلیم، نقش انبیا است
- ۶۸ پرورش اگراز آموزش مهم تر نباشد، کمتر نیست
- ۶۹ کارهای جامعه بر دوش شاگردان شماست
- ۶۹ ممکن است گاهی شاگردان شما کسی مثل امام بزرگوار ما بشود
- ۷۰ تعلیم شامل دانش، تفکر و اخلاق است

۷

معلم
باید در
خط
مقدم
باشد

۱۳۸۲

- ۷۵ اگر در راه فرهنگ کشته شوم
- ۷۵ دشمن، بیشترین همت خود را روی تهاجم فرهنگی گذاشته است
- ۷۶ در نبرد فرهنگی، شما معلمان سرباز هستید
- ۷۷ فرهنگ غربی در رابطه با معلم
- ۷۸ تهاجم فرهنگی از دوران رضاخان شروع شد
- ۸۰ انقلاب اسلامی جلوی تهاجم را گرفت
- ۸۳ یکی از مراکز هجوم دشمن مدارس است
- ۸۵ در عرصه فرهنگ دغدغه دارم
- ۸۵ وظیفه معلمین در تبلیغات دروغین دشمن سنگین است
- ۸۷ ما از دسترسی بیگانه به ذهن فرزند خودمان نگرانیم
- ۸۸ دشمن امید بسته است به جامعه معلم
- ۸۹ فرهنگ مثل روح است
- ۹۰ تلاش کردند جامعه معلمی را از خوش نامی خارج کنند
- ۹۰ دانش آموزان زبان خارجی یاد بگیرند؛ اما جزو فرهنگ جامعه نشود
- ۹۲ من در مورد زبان فارسی احساس خطر می کنم
- ۹۴ زبان علم فقط انگلیسی نیست
- ۹۵ هویت مستقل را باید رشد بدهیم
- ۹۶ ما می توانیم
- ۹۶ نقشه نظام اسلامی برای تربیت، برعکس گذشته است
- ۹۷ یکی از آماج های توطئه های دشمن، جامعه ی معلمین است
- ۹۸ دشمن می خواهد ایمان و اعتماد به نفس جوان را بگیرد

- ۱۰۰ احترام متقابل معلم و متعلم در گذشته
- ۱۰۱ دانشگاه فرهنگیان خیلی مهم است

فصل پنجم

وظایف و اهداف معلمین | ۱۰۳

- ۱۰۵ هدف، انسان سازی صالح از لحاظ علمی و فکری است
- ۱۰۵ انسان هایی بسازید که انقلاب را حفظ کنند
- ۱۰۶ وجود استعداد های پنهان در انسان و لزوم کشف آن ها
- ۱۰۹ نکات مهم آموزشی برای معلمین
- ۱۰۹ ۱. فلسفی کردن ذهن کودکان
- ۱۰۹ ۲. خودباوری
- ۱۱۱ ۳. بردباری و حلم
- ۱۱۲ ۴. کنجکاوی و کار جمعی
- ۱۱۳ ۵. تلاش و کتاب خوانی
- ۱۱۳ ۶. آموزش برخی معلمین
- ۱۱۴ احیای اعتقاد و عمل اسلامی در دانش آموزان
- ۱۱۵ باید کودکان و نوجوانان این مرزوبوم را اسلامی باریاوریم
- ۱۱۶ در مبارزه دوجانبه ظالم و مظلوم وظیفه معلمین چیست؟
- ۱۱۷ وجدان کاری به تعلیم و تربیت نیاز دارد
- ۱۱۸ باید در صراط مستقیم پیش رفت
- ۱۲۰ جهت کار و علم مهم است
- ۱۲۱ هدف و جهت تعلیم و تربیت مهم است
- ۱۲۲ وجدان کاری معلم

- ۱۲۴..... نباید استعدادها هدر برود.
- ۱۲۵..... اهمیت هنر و ادبیات در پرورش فکری کودکان
- ۱۲۷..... استفاده از قصه و داستان بر محور ایمان
- ۱۲۸..... توسعه سیاسی و فرهنگی را معلم پایه‌گذاری می‌کند.
- ۱۲۹..... قدر جوانان را بدانید و آن‌ها را هدایت کنید
- ۱۳۰..... گاهی تأثیر یک کلمه از یک کتاب بیشتر است
- ۱۳۱..... همه معلمان (ریاضی و فیزیک و...) وظیفه دارند بچه‌ها را متدین باریابورند.
- ۱۳۲..... معلمان باید شاگرد را تکریم کنند.
- ۱۳۳..... معلمان بینند برای ساختن کشور انسان باید چه خصوصیتی داشته باشد؟
- ۱۳۴..... الگوسازی یکی از اساسی‌ترین کارهاست
- ۱۳۵..... خروجی کار معلم چیست؟
- ۱۳۶..... اصلاح مصرف، ادب، تحمل مخالف و تدین را آموزش بدهید
- ۱۳۸..... هر معلم، معلم اخلاق هم هست.

فصل ششم

جایگاه آموزش و پرورش | ۱۳۹

- ۱۴۱..... افتخار و قداست در آموزش و پرورش است
- ۱۴۱..... ثروت اصلی برای هر ملتی، نیروی انسانی است.
- ۱۴۲..... به کار اصلی که آینده کشور در گرو آن است بپردازید
- ۱۴۳..... آموزش و پرورش به یک اتاق فکر احتیاج دارد.
- ۱۴۴..... ریشه مشکلات و یا پیشرفت‌ها آموزش و پرورش است
- ۱۴۵..... نگاه علم محوری و عدالت محوری در آموزش و پرورش
- ۱۴۶..... باید فلسفه آموزش و پرورش اسلامی، واضح باشد

- معاونت پرورشی و قرآن در آموزش و پرورش ۱۴۷
۱. پرورشی ۱۴۷
۲. قرآن ۱۴۷
- دو عیب بزرگ آموزش و پرورش در گذشته ۱۴۹
- هنوز در آموزش و پرورش تحول به وجود نیامده است ۱۵۱
- انسان طراز آموزش و پرورش چه باید باشد؟ ۱۵۳
- تحول در آموزش و پرورش زمان بر است اما می‌ارزد ۱۵۵
- تحول یعنی چه؟ ۱۵۶
- آموزش و پرورش لزوماً مقدمه دانشگاه نیست ۱۵۹
- آموزش و پرورش ما وارداتی است ۱۶۱
- تحول در آموزش و پرورش باید چگونه باشد؟ ۱۶۳
- شروط تحول در آموزش و پرورش ۱۶۴
- سند تحول باید جامعه را به سمت سبک زندگی اسلامی پیش ببرد ۱۶۵
- آموزش و پرورش بزرگ‌ترین مجموعه حکومتی ۱۶۶
- آموزش و پرورش کانون اساسی برای خلق دنیای آینده است ۱۶۷
- نقطه مقابل آموزش و پرورش ما سلطه بین‌المللی است ۱۶۸
- مسئله فنی و حرفه‌ای‌ها در آموزش و پرورش ۱۷۰
- زیرساخت اصلی علم و تحقیق در کشور، آموزش و پرورش است ۱۷۱
- وظیفه آموزش و پرورش چیست؟ ۱۷۲
- بیماری دانشگاه‌گرایی در آموزش و پرورش باید علاج شود ۱۷۳

فصل پایانی

ضمیمه‌ها | ۱۷۵

- ضمیمه ۱: شهید مطهری و روز معلم ۱۷۷

- ۱۷۷ درباره شهید مطهری
- ۱۷۹ شهید مطهری یک‌تنه مقابل مبلغان فرهنگ‌های وارداتی بیگانه ایستاد
- ۱۸۰ شهید مطهری غیرقابل مقایسه است
- ۱۸۰ شهید مطهری نمونه معلم کامل و با احساس مسئولیت بود
- ۱۸۲ شهید مطهری با اخلاص بود
- ۱۸۲ مطهری نام ماندگاری است
- ۱۸۳ ضمیمه ۲: سند تحول آموزش و پرورش
- ۱۸۸ ضمیمه ۳: برخی نمودارهای مهم

◀ مقدمه

یکی از اهداف مهم آفرینش، تعلیم و تربیت است. خداوند همه چیز را در این دنیا در تسخیر انسان قرار داد تا انسان بتواند راه کمال را طی کند. قرآن کریم می‌فرماید: «وَسَخَّرَ لَكُمُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ وَالنُّجُومَ مُسَخَّرَاتٌ بِأَمْرِ إِيَّتِي فِي ذَلِكَ لآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ» و شب و روز و خورشید و ماه را برای شما رام گردانید و ستارگان به فرمان او مسخر شده‌اند. مسلماً در این [امور] برای مردمی که تعقل می‌کنند نشانه‌هاست. «وَمَا ذَرَأَّا لَكُمْ فِي الْأَرْضِ مُخْتَلِفًا أَلْوَانُهُ إِيَّتِي فِي ذَلِكَ لآيَةٌ لِّقَوْمٍ يَذَّكَّرُونَ» و [همچنین] آنچه در زمین به رنگ‌های گوناگون برای شما پدید آورد [مسخر شما ساخت] بی تردید در این [امور] برای مردمی که پند می‌گیرند نشانه‌ای است. بنابراین انسان در این دنیا ابزار و وسایل پیمودن راه سعادت و کمال را دارد و تربیت به معنی به‌فعلیت رساندن استعداد های بالقوه انسان است. انسان موجودی است که ذاتاً به دنبال کمال است و استعداد های رسیدن به این مهم را دارد و می‌تواند آن‌ها را در فرآیندهای مختلف به کار بگیرد. انسان در ارتباط با خود، ارتباط با خداوند، ارتباط با محیط پیرامون و اجتماع و ارتباط با

طبیعت باید پسندیده و مطلوب عمل کند که لازمه این ارتباط‌های نیک،
تعلیم و تربیت صحیح انسان است.

امام خمینی رحمته الله علیه تربیت و تزکیه را هدف و غایت بعثت می‌داند و
می‌فرماید: «گفتاری همه ما برای این است که ما تزکیه نشده‌ایم، تربیت
نشدیم. عالم شدند، تربیت نشدند، دانشمند شده‌اند، تربیت نشده‌اند،
تفکراتشان عمیق است، لکن تربیت نشده‌اند. آن خطری که از عالمی که
تربیت نشده است و تزکیه نشده است بر بشر وارد می‌شود آن خطر از خطر
مغول بالاتر است. غایت بعثت این تزکیه است، غایت آمدن انبیا این
تزکیه است و دنبالش آن تعلیم. اگر نفوسی تزکیه نشده و تربیت نشده وارد
بشوند در هر صحنه، در صحنه توحید، در صحنه معارف الهی، در صحنه
فلسفه، در صحنه فقه و فقاہت، در صحنه سیاست، در هر صحنه‌ای که
وارد بشوند، اشخاصی که تزکیه نشدند و تصفیہ نشدند و از این شیطان
باطن رها نشدند، خطر این‌ها بر بشر خطرهای بزرگ است.»

از این رو، اهمیت و ضرورت تعلیم و تربیت دوچندان می‌گردد. یکی از
متولیان اصلی تعلیم و تربیت معلمین هستند. معلمین به‌عنوان بانیان
اصلی تأثیر بر کودک و نوجوان، گاهی بیشتر از والدین می‌توانند در شکل‌دهی
شخصیت انسان تأثیرگذار باشند.

حضرت آیت‌الله خامنه‌ای به‌عنوان رهبر معظم انقلاب اسلامی در باب
تعلیم و تربیت، معلمین، علم‌آموزی، آموزش و پرورش و تهاجم فرهنگی
در طی دوران رهبری همواره بیانات و پیگیری‌های مختلفی در جهت
تعلیم و تربیت داشته و با آسیب‌شناسی و مشاهده بحران در موضوع
تعلیم و تربیت، هشدارها و آموزش‌هایی را برای معلمین و آموزش و پرورش

بیان داشته تا بتوانند نسلی مؤمن، متدین، دانا و فهیم برای انقلاب اسلامی تربیت کنند.

این مجموعه که با عنوان «معلم باید در خط مقدم باشد» فرآوری شماست، گلچینی دل‌نشین و جذاب از بیانات رهبر معظم انقلاب است که در طول سال‌های ۶۶ تا ابتدای ۹۷ در جمع معلمین و فرهنگیان سراسر کشور، آموزش و پرورش، شورای عالی انقلاب فرهنگی، دانش‌آموزان، مسئولان اتحادیه انجمن اسلامی دانش‌آموزان، نخبگان و سایر مجامعی که در موضوع تعلیم و تربیت فعالیت دارند ایراد گردیده است.

از آنجاکه این بیانات حاوی مباحثی ارزشمند و راه‌گشا برای معلمین و آموزش و پرورش است، تصمیم بر این مهم شد که نکات مهم و اساسی در موضوع تعلیم و تربیت و معلمین، از بیانات استخراج و پس از تدوین و فصل‌بندی به صورتی مناسب در اختیار معلمین و آموزش و پرورش قرار گیرد.

امید است این مجموعه برای معلمین، فرهنگیان، آموزش و پرورش و مجامعی که با تعلیم و تربیت نسل کودک و نوجوان سروکار دارند، راهگشای خوبی گردد. در پایان وظیفه خود می‌دانم از تلاش‌های همسر عزیز و گرامی‌ام، مرضیه نوری‌شاد، به عنوان معلمی متعهد و متدین که در تدوین این اثر همکاری کردند، تقدیر و تشکر کنم.